

میزان و نحوه استفاده معلمان از کانال های آموزشی شبکه شاد در فرآیند تدریس خود: یک مطالعه مروری نظام مند

مینا اشرفیان

استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه غیر دولتی- غیر انتفاعی آفاق، ارومیه، ایران.

ashrafian333@gmail.com

فاطمه رمضانی عوری*

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه غیر دولتی- غیر انتفاعی آفاق، ارومیه، ایران. (نویسنده مسئول):

fatimaramyar@gmail.com

چکیده

این مطالعه به بررسی میزان و نحوه استفاده معلمان از کانال های آموزشی شبکه شاد در فرآیند تدریس می پردازد. با توجه به تحول دیجیتال و ضرورت آموزش مجازی پس از همه گیری کووید-۱۹، شبکه شاد به عنوان پلتفرم رسمی آموزش مجازی در ایران نقش کلیدی در تداوم یاددهی-یادگیری ایفا کرده است. یافته ها نشان می دهد که استفاده معلمان از کانال های شاد غالباً محتو محور و انتقالی بوده و بهره گیری از تعامل دوسویه، بازخورد مستمر و ارزشیابی تکوینی محدود است. آموزش مبتنی بر شاد در برخی حوزه ها مانند مهارت های اجتماعی و تعاملات عاطفی دانش آموزان اثر کمتری نسبت به آموزش حضوری داشته و کاهش انگیزش و مشارکت دانش آموزان عمدتاً ناشی از یکنواختی محتوا و ضعف راهبردهای تعاملی است. با این حال، استفاده هدفمند از روش های فعال و محتوای متنوع می تواند انگیزش و مشارکت دانش آموزان را افزایش دهد. علاوه بر چالش های آموزشی، نابرابری در دسترسی به زیرساخت ها و تفاوت مهارت های دیجیتال معلمان و دانش آموزان مانع بهره مندی برابر از این بستر شده است. مطالعه حاضر با مرور نظام مند پژوهش های داخلی، الگوهای غالب، چالش ها و فرصت های استفاده معلمان از کانال های آموزشی شاد را شناسایی کرده و نشان می دهد که اثربخشی این پلتفرم بیش از ویژگی های فنی، به مهارت ها و شایستگی حرفه ای معلمان وابسته است. نتایج این پژوهش می تواند مبنایی برای سیاست گذاری آموزشی، طراحی برنامه های توانمندسازی معلمان و بهبود کیفیت آموزش در محیط های مجازی فراهم آورد.

کلیدواژه ها: شبکه شاد، آموزش مجازی، کانال آموزشی، معلمان، مشارکت دانش آموزان

The Extent and Manner of Teachers' Use of Shad Network Educational Channels in Their Teaching Process: A Systematic Review

Mina Ashrafi

Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Afagh Non-Governmental, Non-Profit University, Urmia, Iran.

ashrafi333@gmail.com

Fatemeh Ramezani Ouri*

M.A. Student in Educational Management, Department of Educational Sciences, Afagh Non-Governmental, Non-Profit University, Urmia, Iran. (Corresponding Author):

fatimaramyar@gmail.com

Abstract:

This study examines the extent and manner in which teachers use educational channels of the Shad network in their teaching process. In the context of digital transformation and the necessity of virtual education following the COVID-19 pandemic, Shad has emerged as the official platform for online learning in Iran, playing a key role in maintaining teaching and learning continuity. Findings indicate that teachers' use of Shad channels is predominantly content-focused and transmissive, with limited utilization of two-way interaction, continuous feedback, and formative assessment. Shad-based teaching has shown lower effectiveness in areas such as students' social skills and emotional engagement compared to in-person education, and reduced motivation and participation are mainly due to content monotony and weak interactive strategies. However, purposeful use of active teaching methods and diverse content can enhance students' motivation and engagement. In addition to educational challenges, inequalities in access to infrastructure and variations in teachers' and students' digital skills have hindered equitable use of the platform. This study, through a systematic review of domestic research, identifies prevailing patterns, challenges, and opportunities in teachers' use of Shad educational channels and highlights that the platform's effectiveness relies more on teachers' professional competencies than on technical features. The results can inform educational policy-making, teacher capacity-building programs, and improvements in the quality of virtual education.

Keywords: Shad network, virtual education, educational channels, teachers, student engagement

مقدمه

تحول دیجیتال در نظام های آموزشی، به ویژه پس از همه گیری کووید-۱۹، موجب بازتعریف نقش فناوری های آموزشی و شیوه های تدریس معلمان در سراسر جهان شد و آموزش مجازی از یک گزینه مکمل به یک ضرورت ساختاری تبدیل گردید. در ایران نیز تعطیلی گسترده مدارس، نظام آموزش و پرورش را ناگزیر به استفاده از بسترهای آموزش الکترونیکی کرد و در این میان، شبکه آموزشی شاد به عنوان پلتفرم رسمی آموزش مجازی، نقش محوری در تداوم فرآیند یاددهی-یادگیری ایفا نمود (دهقانی، ۱۴۰۴؛ بهاری زاده و همکاران، ۱۴۰۳). راه اندازی شاد نه تنها پاسخی فوری به بحران آموزشی ناشی از کرونا بود، بلکه به تدریج به یکی از اجزای پایدار اکوسیستم آموزش دیجیتال کشور تبدیل شد.

شبکه شاد با فراهم سازی ابزارهایی نظیر کلاس های مجازی، کانال های آموزشی، گروه های تعاملی و امکان بارگذاری محتوای چندرسانه ای، بستر جدیدی برای کنش آموزشی معلمان ایجاد کرد که با آموزش حضوری تفاوت های ماهوی دارد (محمدی و همکاران، ۱۴۰۴). این تفاوت ها، به ویژه در نحوه استفاده معلمان از کانال های آموزشی، نوع محتوای ارائه شده، میزان تعامل، شیوه ارزشیابی و مدیریت کلاس مجازی، پیامدهای آموزشی و تربیتی متعددی به همراه داشته است. از این رو، بررسی میزان و نحوه استفاده معلمان از کانال های آموزشی شبکه شاد به عنوان یکی از مهم ترین اجزای این بستر، از اهمیت نظری و کاربردی بالایی برخوردار است.

یافته های پژوهش های داخلی نشان می دهد که استفاده از شبکه شاد اگرچه توانسته است دسترسی نسبی دانش آموزان به آموزش را حفظ کند، اما هم زمان با چالش های زیرساختی، تعاملی و تربیتی همراه بوده است (شکاری، ۱۴۰۴؛ زنگنه، ۱۴۰۴). در این میان، نقش معلم به عنوان طراح و مجری اصلی فرآیند تدریس در محیط مجازی، نقشی تعیین کننده تلقی می شود. کیفیت و اثربخشی آموزش در شاد تا حد زیادی به نحوه بهره گیری معلمان از امکانات این شبکه، به ویژه کانال های آموزشی، وابسته است؛ کانال هایی که به عنوان ابزار اصلی انتقال محتوا، ارتباط غیرهم زمان و مدیریت یادگیری مورد استفاده قرار می گیرند (بابائی و همکاران، ۱۴۰۴). مطالعات متعددی به بررسی پیامدهای آموزشی استفاده از شبکه شاد پرداخته اند. برای نمونه، گیسوئی و رضائی روزبهانی (۱۴۰۴) در پژوهشی مقایسه ای نشان دادند که آموزش حضوری در مقایسه با آموزش مجازی مبتنی بر شاد، اثر معنادار بیشتری بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان ابتدایی دارد. این یافته ها حاکی از آن است که نحوه طراحی و اجرای آموزش مجازی، به ویژه میزان تعامل و کیفیت ارتباط معلم-دانش آموز، می تواند بر ابعاد غیرشناختی یادگیری تأثیرگذار باشد. چنین نتایجی، توجه به شیوه های تدریس معلمان در کانال های شاد را ضروری می سازد.

از سوی دیگر، انگیزش تحصیلی دانش آموزان به عنوان یکی از پیش نیازهای مشارکت فعال در آموزش مجازی، در ارتباط مستقیم با عملکرد معلمان در این بستر قرار دارد. پژوهش های حیدرپور و همکاران (۱۴۰۴) و دهدار و همکاران (۱۴۰۴) نشان می دهد که کاهش حضور مستمر دانش آموزان در کلاس های شاد، بیش از هر چیز ناشی از ضعف انگیزه تحصیلی و فقدان راهبردهای آموزشی جذاب است. این مطالعات بر این نکته تأکید دارند که نوع محتوای ارائه شده در کانال ها، شیوه بازخورددهی معلمان و تنوع فعالیت های یادگیری، می تواند نقش مهمی در افزایش یا کاهش انگیزش دانش آموزان ایفا کند.

در سطح کلان تر، برخی پژوهش ها شبکه شاد را از منظر عدالت آموزشی و کیفیت خدمات آموزشی مورد بررسی قرار داده اند. یافته های صفری کلخوران (۱۴۰۴) و قائدی بارده و همکاران (۱۴۰۳) نشان می دهد که اگرچه شاد توانسته است تا حدودی شکاف دسترسی به آموزش را کاهش دهد، اما نابرابری های زیرساختی، تفاوت در مهارت های دیجیتال معلمان و کیفیت نامتوازن محتوا، همچنان مانعی جدی برای تحقق عدالت آموزشی محسوب می شود. این مسئله، بار دیگر اهمیت نقش معلمان و نحوه استفاده آن ها از کانال های آموزشی را برجسته می سازد.

افزون بر این، پژوهش های مروری و تحلیلی حاکی از آن است که یکی از چالش های اساسی آموزش مجازی در شاد، فقدان الگوی منسجم برای تدریس اثربخش و استفاده هدفمند از امکانات پلتفرم است (فیضی پور و همکاران، ۱۴۰۳؛ بهاری زاده و همکاران، ۱۴۰۳). در بسیاری از موارد، کانال های آموزشی به فضایی برای بارگذاری صرف فایل ها تقلیل یافته اند و از ظرفیت آن ها برای تعامل، بازخورد مستمر و یادگیری فعال به طور کامل استفاده نشده است. این وضعیت می تواند به کاهش کیفیت یادگیری و نارضایتی معلمان و دانش آموزان منجر شود (قنبری فرود و

نورآبادی، ۱۴۰۳). بررسی تجربه معلمان نیز نشان می‌دهد که آن‌ها در استفاده از شبکه شاد با چالش‌های تربیتی و حرفه‌ای متعددی مواجه‌اند. علیدوستی و همکاران (۱۴۰۴) گزارش می‌کنند که کاهش تعاملات رودرو، دشواری در مدیریت زمان و تمرکز دانش‌آموزان، و نگرانی‌های مرتبط با حریم خصوصی، از جمله مسائلی است که معلمان در محیط‌های مجازی نظیر شاد تجربه می‌کنند. این چالش‌ها می‌تواند بر نحوه طراحی محتوای کانال‌های آموزشی و میزان استفاده معلمان از آن‌ها تأثیرگذار باشد.

در کنار چالش‌ها، برخی مطالعات به فرصت‌های بالقوه شبکه شاد نیز اشاره کرده‌اند. شکاری (۱۴۰۴) و محمدی و همکاران (۱۴۰۴) معتقدند که شاد می‌تواند زمینه‌ساز نوآوری در تدریس، تقویت مهارت‌های دیجیتال معلمان و افزایش نقش والدین در فرآیند یادگیری شود؛ مشروط بر آنکه استفاده از آن آگاهانه، هدفمند و مبتنی بر اصول تربیتی باشد. این دیدگاه، ضرورت تحلیل نظام‌مند نحوه استفاده معلمان از کانال‌های آموزشی شاد را دوچندان می‌کند.

با وجود حجم قابل توجه پژوهش‌های انجام‌شده درباره شبکه شاد، مرور ادبیات نشان می‌دهد که مطالعات موجود عمدتاً یا بر پیامدهای آموزشی و تربیتی این شبکه متمرکز بوده‌اند، یا به بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها پرداخته‌اند و کمتر به صورت منسجم و نظام‌مند به الگوهای استفاده معلمان از کانال‌های آموزشی شاد در فرآیند تدریس توجه کرده‌اند (بابائی و همکاران، ۱۴۰۴؛ فیضی‌پور و همکاران، ۱۴۰۳). این خلأ پژوهشی، مانع از شکل‌گیری تصویری جامع از وضعیت موجود و ارائه راهکارهای مبتنی بر شواهد برای بهبود عملکرد معلمان در این بستر شده است.

از این رو، انجام یک مطالعه مروری نظام‌مند با تمرکز بر میزان و نحوه استفاده معلمان از کانال‌های آموزشی شبکه شاد، می‌تواند با جمع و تحلیل انتقادی یافته‌های پژوهش‌های داخلی، به شناسایی الگوهای غالب، چالش‌های مشترک و راهبردهای مؤثر در تدریس مجازی کمک کند. چنین مطالعه‌ای نه تنها به غنای ادبیات علمی حوزه آموزش مجازی در ایران می‌افزاید، بلکه می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری آموزشی، طراحی برنامه‌های توانمندسازی معلمان و بهبود کیفیت آموزش در بستر شاد فراهم آورد.

روش‌شناسی

نوع و رویکرد پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی-توسعه‌ای و از نظر ماهیت مروری نظام‌مند^۱ است که با رویکرد تحلیل ترکیبی^۲ انجام شده است. انتخاب مرور نظام‌مند مبتنی بر این فرض است که دانش موجود درباره شبکه شاد پراکنده، ناهمگون و عمدتاً توصیفی بوده و نیازمند جمع‌آوری، غربالگری و تحلیل انتقادی نظام‌مند است. رویکرد ترکیبی امکان استخراج هم‌زمان الگوهای کمی (فراوانی، روندها، حوزه‌های تمرکز) و مضامین کیفی (چالش‌ها، راهبردها، تجارب معلمان) را فراهم می‌کند.

جامعه آماری و واحد تحلیل

جامعه پژوهش شامل کلیه مطالعات علمی داخلی (مقالات پژوهشی، مقالات همایشی و گزارش‌های علمی معتبر) مرتبط با شبکه آموزشی شاد و استفاده معلمان از آن در فرآیند تدریس است که در بازه زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۴ منتشر شده‌اند. واحد تحلیل، هر مطالعه منتشرشده واجد شرایط است و نه افراد یا سازمان‌ها؛ بدین معنا که تحلیل در سطح اسناد علمی انجام شده است.

^۱ Systematic Review

^۲ Mixed-Methods Review

پایگاه های اطلاعاتی و راهبرد جست و جو

جست و جوی نظام مند در پایگاه های علمی معتبر داخلی شامل سیویلیکا، نورمگز، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID) و پژوهشکده علوم انسانی انجام شد. راهبرد جست و جو بر اساس ترکیب کلیدواژه های فارسی و مترادف های آن ها تدوین گردید، از جمله:

«شبکه شاد»، «آموزش مجازی»، «کانال آموزشی»، «تدریس معلمان»، «یاددهی-یادگیری»، «کرونا»، «مدارس ابتدایی»، «نقش معلم».

جست و جو به صورت هدفمند و تکرارشونده انجام شد تا حداکثر پوشش مطالعات مرتبط حاصل شود.

معیارهای ورود و خروج مطالعات

معیارهای ورود شامل:

ارتباط مستقیم با شبکه آموزشی شاد؛

تمرکز بر نقش معلمان یا فرآیند تدریس؛

انتشار در بازه زمانی ۱۳۹۸-۱۴۰۴؛

انتشار در مجلات علمی یا همایش های معتبر؛

دسترسی به متن کامل.

معیارهای خروج شامل:

مطالعات فاقد تمرکز بر معلمان یا تدریس؛

یادداشت ها و مطالب غیرعلمی؛

پژوهش های تکراری یا فاقد کیفیت روش شناختی قابل قبول.

فرآیند غربالگری و انتخاب مطالعات

فرآیند انتخاب مطالعات در سه مرحله انجام شد:

بررسی عنوان و چکیده برای حذف موارد نامرتب؛

بررسی متن کامل بر اساس معیارهای ورود و خروج؛

حذف مطالعات تکراری و موارد فاقد کفایت علمی.

این فرآیند با هدف کاهش سوگیری انتخاب و افزایش شفافیت انجام گرفت.

روش استخراج و تحلیل داده ها

برای استخراج داده ها، یک فرم محقق ساخته شامل اطلاعاتی نظیر سال انتشار، نوع مطالعه، جامعه مورد بررسی، محورهای پژوهش، نتایج کلیدی و نوع استفاده از کانال های آموزشی شاد طراحی شد.

تحلیل داده ها در دو سطح انجام گرفت:

تحلیل کمی توصیفی برای شناسایی فراوانی موضوعات، روند انتشار و حوزه های تمرکز پژوهش ها؛

تحلیل کیفی مضمون محور برای استخراج الگوهای استفاده معلمان، چالش های مشترک، راهبردهای تدریس و پیامدهای آموزشی.

در تحلیل کیفی، مضامین مشابه ادغام و در قالب مقوله های مفهومی بالادست سازمان دهی شدند.

روایی و پایایی پژوهش

برای افزایش اعتبار مرور، از جست و جوی چندپایگاهی، معیارهای شفاف انتخاب و مقایسه مستمر یافته ها استفاده شد. پایایی تحلیل از طریق بازبینی مکرر کدها و مقوله ها و تطبیق آن ها با متن مطالعات تضمین گردید. همچنین تلاش شد تفسیرها مبتنی بر شواهد مستقیم مطالعات و بدون تعمیم های فراتر از داده ها باشد.

یافته های پژوهش

جدول ۱. پژوهش های استفاده شده در تحلیل مرور نظام مند

ردیف	پژوهشگران	سال انتشار	عنوان پژوهش	روش شناسی	مهم ترین یافته ها
۱	دهقانی	۱۴۰۴	سیاست گذاری آموزش مجازی در ایران پس از کرونا	تحلیلی- توصیفی	شاد به ابزار پایدار آموزش تبدیل شده، اما فاقد الگوی تدریس منسجم است.
۲	بهری زاده و همکاران	۱۴۰۳	آموزش مجازی در دوران کرونا و شبکه شاد	توصیفی- تحلیلی	شاد فرصت تداوم آموزش را فراهم کرده، ولی تعامل آموزشی محدود است.
۳	محمدی و همکاران	۱۴۰۴	نقش مهارت های دیجیتال معلمان در آموزش شاد	همبستگی	اثربخشی تدریس در شاد وابسته به شایستگی های دیجیتال معلمان است.
۴	شکاری	۱۴۰۴	فرصت ها و تهدیدهای آموزش مجازی در	تحلیلی-	شاد هم زمان بستر نوآوری و منبع

ردیف	پژوهشگران	سال انتشار	عنوان پژوهش	روش شناسی	مهم ترین یافته ها
			ایران	انتقادی	چالش های تربیتی است.
۵	زنگنه	۱۴۰۴	موانع یادگیری در آموزش الکترونیکی مدارس	کیفی	کاهش تعامل و تمرکز، یادگیری دانش آموزان را تضعیف کرده است.
۶	بابائی و همکاران	۱۴۰۴	تحلیل کیفیت تدریس معلمان در شبکه شاد	توصیفی-پیمایشی	استفاده از کانال ها غالباً انتقالی و فایل محور است.
۷	گیسوئی و رضائی روزبهانی	۱۴۰۴	مقایسه آموزش حضوری و مجازی شاد	شبه آزمایشی	آموزش حضوری اثر بیشتری بر مهارت های اجتماعی دارد.
۸	حیدرپور و همکاران	۱۴۰۴	عوامل مؤثر بر مشارکت تحصیلی در شاد	پیمایشی	افت انگیزش عامل اصلی کاهش مشارکت دانش آموزان است.
۹	دهدار و همکاران	۱۴۰۴	شاد و انگیزش تحصیلی دانش آموزان	همبستگی	راهنمادهای تدریس جذاب، انگیزش را افزایش می دهد.
۱۰	صفری کلخوران	۱۴۰۴	شبکه شاد و عدالت آموزشی	تحلیلی	شکاف دیجیتال مانع تحقق کامل عدالت آموزشی است.
۱۱	قائدی بارده و همکاران	۱۴۰۳	کیفیت خدمات آموزشی شاد	توصیفی-تحلیلی	نابرابری زیرساختی و محتوایی مشهود است.
۱۲	فیضی پور و همکاران	۱۴۰۳	مرور پژوهش های آموزش مجازی مدارس	مروری	فقدان الگوی تدریس اثربخش در شاد برجسته است.
۱۳	قنبری فرود و نورآبادی	۱۴۰۳	تجربه زیسته دانش آموزان از شاد	کیفی پدیدارشناسی	نارضایتی از تعامل و بازخورد آموزشی گزارش شده است.
۱۴	علیدوستی و همکاران	۱۴۰۴	چالش های حرفه ای معلمان در آموزش مجازی	کیفی	مدیریت زمان، تعامل و حریم خصوصی از چالش های اصلی اند.

جدول ۲. فرایند کدگذاری سه مرحله ای و ارتباط آن با پژوهش های مرور شده

کدگذاری باز	کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی	پژوهش های مرتبط
بارگذاری فایل، ارسال تکلیف، پیام متنی، استفاده محدود از ابزار تعاملی	الگوی تدریس انتقالی و محتوامحور	الگوهای کلی استفاده معلمان از شبکه شاد	دهقانی (۱۴۰۴)؛ محمدی و همکاران (۱۴۰۴)
ضعف تعامل، نبود ارزشیابی تکوینی، بازخورد حداقلی	پیامدهای آموزشی آموزش مجازی	پیامدهای آموزشی و یادگیری	گیسوئی و رضائی روزبهانی (۱۴۰۴)
افت انگیزش، مشارکت سطحی، غیبت مجازی	چالش های انگیزشی در آموزش مجازی	انگیزش و مشارکت دانش آموزان	حیدرپور و همکاران (۱۴۰۴)؛ رضویان (۱۴۰۴)؛ دهمدار و همکاران (۱۴۰۴)؛ صمدی و همکاران (۱۴۰۴)
مهارت دیجیتال پایین، روش های سنتی، طراحی ضعیف فعالیت ها	شایستگی حرفه ای و روش تدریس معلمان	کیفیت تدریس و روش های آموزشی	بابائی و همکاران (۱۴۰۴)؛ ملکی پور حرجندی و شریفیان (۱۴۰۳)
دسترسی نابرابر به اینترنت، کمبود تجهیزات، تفاوت منطقه ای	شکاف دیجیتال و نابرابری ساختاری	عدالت آموزشی و نابرابری های ساختاری	قائدی بارده و همکاران (۱۴۰۳)؛ صفاجو و گاله (۱۴۰۴)
کاهش تعامل عاطفی، مشکلات مدیریت کلاس، نگرانی حریم خصوصی	چالش ها و ظرفیت های تربیتی آموزش مجازی	چالش ها و فرصت های تربیتی	علیدوستی و همکاران (۱۴۰۴)؛ زنگنه (۱۴۰۴)؛ شکاری (۱۴۰۴)؛ بهاری زاده و همکاران (۱۴۰۳)
ضعف سیاست گذاری، زیرساخت ناکافی، نیاز به فناوری نوین	الزامات حکمرانی و آینده نگری آموزشی	سیاست گذاری و آینده شبکه شاد	حجازی نیا (۱۴۰۴)

۱. الگوهای کلی استفاده معلمان از شبکه شاد

بررسی مطالعات نشان می دهد که استفاده معلمان از شبکه شاد عمدتاً محتوامحور و انتقالی بوده و تمرکز اصلی بر بارگذاری فایل های آموزشی، تکالیف و پیام های متنی است، در حالی که بهره گیری از قابلیت های تعاملی، ارزشیابی تکوینی و بازخورد مؤثر محدود گزارش شده است (دهقانی، ۱۴۰۴؛ محمدی و همکاران، ۱۴۰۴). این الگو نشان دهنده غلبه رویکرد سنتی تدریس در قالب دیجیتال است، نه تحول واقعی در روش های یاددهی-یادگیری.

۲. پیامدهای آموزشی و یادگیری

یافته ها حاکی از آن است که آموزش مجازی در بستر شاد در مقایسه با آموزش حضوری، در برخی ابعاد یادگیری به ویژه مهارت های اجتماعی و عاطفی اثربخشی کمتری داشته است. نتایج مطالعه مقایسه ای گیسوئی و رضائی روزبهانی نشان داد میانگین مهارت های اجتماعی

دانش آموزان در آموزش حضوری به طور معناداری بالاتر از آموزش مجازی بوده و مؤلفه هایی نظیر همدلی و جرأت مندی در فضای حضوری تقویت بیشتری یافته اند، در حالی که پرخاشگری و گوشه گیری در آموزش مجازی بیشتر مشاهده شده است (گیسوئی و رضائی روزبهانی، ۱۴۰۴).

۳. انگیزش و مشارکت دانش آموزان

بخش قابل توجهی از مطالعات بر کاهش انگیزش و حضور مستمر دانش آموزان در کلاس های شاد تأکید دارند. پژوهش های اقدام پژوهی و کیفی نشان می دهد که افت انگیزش تحصیلی یکی از عوامل اصلی غیبت یا مشارکت سطحی دانش آموزان در کلاس های مجازی است (حیدرپور و همکاران، ۱۴۰۴؛ رضویان، ۱۴۰۴). با این حال، شواهدی نیز وجود دارد که نشان می دهد در صورت استفاده هدفمند از راهبردهای انگیزشی، بازخورد مستمر و تنوع فعالیت ها، آموزش شاد می تواند انگیزش تحصیلی و حتی انگیزش ورزشی دانش آموزان را تقویت کند (دهدار و همکاران، ۱۴۰۴؛ صمدی و همکاران، ۱۴۰۴).

۴. کیفیت تدریس و روش های آموزشی

مطالعات مروری و تحلیلی نشان می دهد که کیفیت تدریس در شبکه شاد به شدت وابسته به شایستگی های حرفه ای و دیجیتال معلمان است. بابائی و همکاران (۱۴۰۴) تأکید می کنند که عدم آشنایی کافی معلمان با روش های نوین تدریس مجازی، یکی از عوامل اصلی کاهش کیفیت آموزش در شاد است. در مقابل، پژوهش هایی که به تحلیل محتوای کانال های آموزشی پرداخته اند، نشان می دهند در صورت برنامه ریزی هدفمند و توازن میان محتواهای آموزشی و فعالیت های مکمل، امکان ارتقای اثربخشی تدریس وجود دارد (ملکی پور حرجندی و شریفیان، ۱۴۰۳).

۵. عدالت آموزشی و نابرابری های ساختاری

یافته ها به طور مکرر بر شکاف دیجیتال و نابرابری در دسترسی به اینترنت و تجهیزات تأکید دارند. اگرچه شبکه شاد به طور نسبی به تحقق عدالت آموزشی کمک کرده، اما محدودیت های زیرساختی، به ویژه در مناطق روستایی و نابرخوردار، مانع بهره مندی برابر دانش آموزان شده است (قائدی بارده و همکاران، ۱۴۰۳؛ صفاجو و گاله، ۱۴۰۴). این مسئله مستقیماً بر نحوه و میزان استفاده معلمان از کانال های آموزشی نیز اثرگذار بوده است.

۶. چالش ها و فرصت های تربیتی

مطالعات کیفی نشان می دهد که معلمان با چالش های تربیتی چندبعدی در فضای شاد مواجه اند؛ از جمله کاهش تعاملات عاطفی-اجتماعی، مشکلات مدیریت زمان، حواس پرتی دیجیتال و نگرانی های مربوط به حریم خصوصی (علیدوستی و همکاران، ۱۴۰۴؛ زنگنه، ۱۴۰۴). در عین حال، فرصت هایی مانند تقویت مهارت های دیجیتال، افزایش نقش والدین و زمینه سازی برای نوآوری آموزشی نیز گزارش شده است (شکاری، ۱۴۰۴؛ بهاری زاده و همکاران، ۱۴۰۳).

۷. سیاست گذاری و آینده شبکه شاد

مطالعات تحلیلی و انتقادی نشان می دهد تداوم و اثربخشی شبکه شاد نیازمند بازنگری در سیاست گذاری آموزشی، ارتقای زیرساخت ها و استفاده از فناوری های نوین است. حجازی نیا (۱۴۰۴) بر ضرورت توجه به امنیت داده ها، تعامل آموزشی و بهره گیری از فناوری هایی نظیر هوش مصنوعی و گیمیفیکیشن برای تبدیل شاد به یک پلتفرم پایدار و هوشمند تأکید می کند.

بحث و نتیجه گیری

یافته های این مطالعه مروری نظام مند نشان می دهد که شبکه آموزشی شاد، اگرچه در سطح کلان توانسته است مانع از گسست کامل فرآیند آموزش در دوران بحران و پسابحران کرونا شود، اما در سطح کنش های آموزشی معلمان، بیش از آنکه موجب تحول در شیوه های تدریس شود، به بازتولید الگوهای سنتی آموزش در قالب دیجیتال انجامیده است.

تحلیل پژوهش های بررسی شده نشان می دهد که استفاده غالب معلمان از کانال های آموزشی شاد، عمدتاً محتوای محور، انتقالی و یکسویه بوده و تمرکز اصلی بر بارگذاری فایل های آموزشی، ارسال تکالیف و پیام های متنی قرار داشته است، در حالی که بهره گیری از قابلیت های تعاملی، گفت و گوی آموزشی، ارزشیابی تکوینی و بازخورد مستمر، به طور محدود گزارش شده است (دهقانی، ۱۴۰۴؛ محمدی و همکاران، ۱۴۰۴). این الگو نشان می دهد که ورود فناوری به نظام آموزشی، لزوماً به معنای تحول پداگوژیک نیست و بدون تغییر در نگرش و مهارت های حرفه ای معلمان، فناوری صرفاً به ابزاری برای انتقال همان محتوای پیشین تبدیل می شود.

از منظر نظری، این یافته ها را می توان در چارچوب تداوم پارادایم تدریس سنتی و غلبه رویکرد معلم محور در محیط های مجازی تفسیر کرد. بسیاری از مطالعات مرور شده نشان می دهند که معلمان، کانال های شاد را نه به عنوان فضای یادگیری فعال و تعاملی، بلکه به مثابه مخزنی برای توزیع محتوا تلقی کرده اند (بابائی و همکاران، ۱۴۰۴؛ فیضی پور و همکاران، ۱۴۰۳). این امر با نظریه های یادگیری سازنده گرایانه و اجتماعی که بر مشارکت فعال یادگیرنده، تعامل و بازخورد تأکید دارند، در تعارض است و می تواند توضیح دهد که چرا در بخش قابل توجهی از پژوهش ها، کیفیت یادگیری دانش آموزان در آموزش مجازی پایین تر از آموزش حضوری گزارش شده است.

در بعد پیامدهای آموزشی، نتایج مطالعات منتخب نشان می دهد که آموزش مبتنی بر شاد، به ویژه در مقایسه با آموزش حضوری، در برخی حوزه ها از جمله مهارت های اجتماعی، تعاملات عاطفی و رشد هیجانی دانش آموزان اثربخشی کمتری داشته است. مطالعه گیسوئی و رضائی روزبهانی (۱۴۰۴) نشان می دهد که میانگین مهارت های اجتماعی دانش آموزان در آموزش حضوری به طور معناداری بالاتر از آموزش مجازی بوده و مؤلفه هایی مانند همدلی و جرأت مندی در فضای حضوری تقویت بیشتری یافته اند، در حالی که در آموزش مجازی مبتنی بر شاد، نشانه هایی از گوشه گیری و کاهش تعامل مشاهده شده است. این یافته ها با نتایج شکاری (۱۴۰۴) و زنگنه (۱۴۰۴) همسو است و نشان می دهد که کاهش تعاملات انسانی، یکی از چالش های بنیادین آموزش مجازی در این بستر محسوب می شود.

با این حال، مرور نظام مند پژوهش ها نشان می دهد که این پیامدهای منفی، ماهیتی قطعی و اجتناب ناپذیر ندارند. برخی مطالعات نشان داده اند که در صورت استفاده هدفمند از راهبردهای آموزشی فعال، بازخورد مستمر و تنوع فعالیت های یادگیری، آموزش در شاد می تواند تا حدی انگیزش و مشارکت دانش آموزان را افزایش دهد (دهدار و همکاران، ۱۴۰۴؛ صمدی و همکاران، ۱۴۰۴). این ناهمگونی نتایج بیانگر آن است که کارآمدی شاد بیش از هر عامل دیگری به نحوه استفاده معلمان از آن وابسته است، نه به ویژگی های فنی پلتفرم. از این رو، می توان استدلال کرد که شاد یک بستر خنثی است که بسته به شایستگی های حرفه ای و دیجیتال معلمان، می تواند به تجربه ای اثربخش یا ناکارآمد تبدیل شود.

مسئله انگیزش تحصیلی دانش آموزان یکی دیگر از محورهای برجسته یافته هاست. پژوهش های مرور شده به طور مکرر بر کاهش انگیزش، افت حضور مستمر و مشارکت سطحی دانش آموزان در کلاس های شاد تأکید دارند (حیدرپور و همکاران، ۱۴۰۴؛ رضویان، ۱۴۰۴). این مطالعات نشان می دهند که یکنواختی محتوا، ضعف تعامل دوسویه و تأخیر در بازخورد، از عوامل اصلی کاهش انگیزش تحصیلی در این بستر است. در مقابل، پژوهش هایی که بر طراحی هدفمند محتوا، استفاده از رسانه های متنوع و مشارکت فعال دانش آموزان تأکید داشته اند، گزارش می کنند که آموزش در شاد می تواند حتی به تقویت انگیزش تحصیلی منجر شود (دهدار و همکاران، ۱۴۰۴). این یافته ها نشان می دهد که انگیزش در آموزش مجازی، بیش از آنکه مسئله ای فناورانه باشد، مسئله ای پداگوژیک و طراحی محور است.

در سطح کلان تر، تحلیل مطالعات نشان می دهد که شبکه شاد از منظر عدالت آموزشی نیز با وضعیتی دوگانه مواجه بوده است. از یک سو، شاد توانسته است دسترسی حداقلی بسیاری از دانش آموزان به آموزش را در دوران تعطیلی مدارس حفظ کند و از قطع کامل فرآیند یادگیری جلوگیری نماید (بهارى زاده و همکاران، ۱۴۰۳). از سوی دیگر، شکاف دیجیتال، نابرابری در دسترسی به اینترنت و تجهیزات و تفاوت در مهارت های دیجیتال معلمان و خانواده ها، موجب شده است که کیفیت بهره مندی از این بستر به شدت نابرابر باشد (قائدى بارده و همکاران، ۱۴۰۳؛ صفری کلخوران، ۱۴۰۴). این یافته ها نشان می دهد که فناوری آموزشی، در غیاب سیاست های حمایتی و جبرانی، نه تنها تضمین کننده عدالت آموزشی نیست، بلکه می تواند به بازتولید نابرابری های ساختاری موجود منجر شود.

از منظر حرفه ای و تربیتی، مطالعات کیفی نشان می دهد که معلمان در استفاده از شاد با چالش های چندبعدی مواجه اند. کاهش تعاملات چهره به چهره، دشواری مدیریت کلاس مجازی، افزایش حجم کار و نگرانی های مرتبط با حریم خصوصی، از جمله مسائلی است که بر نگرش و عملکرد معلمان تأثیر گذاشته است (علیدوستی و همکاران، ۱۴۰۴؛ زنگنه، ۱۴۰۴). این چالش ها می تواند توضیح دهد که چرا برخی معلمان به استفاده حداقلی و محافظه کارانه از امکانات شاد روی آورده اند. با این حال، برخی پژوهش ها به فرصت هایی اشاره کرده اند که شاد برای نوآوری آموزشی، توسعه مهارت های دیجیتال معلمان و افزایش نقش والدین فراهم کرده است (شکاری، ۱۴۰۴؛ محمدی و همکاران، ۱۴۰۴). این دوگانگی چالش فرصت نشان می دهد که تجربه معلمان از شاد، تجربه ای یکدست نیست و به شرایط زمینه ای و سازمانی آنان وابسته است.

در بعد سیاست گذاری، یافته های این مطالعه حاکی از آن است که تداوم و ارتقای اثربخشی شبکه شاد نیازمند بازنگری جدی در سیاست های آموزشی است. تمرکز صرف بر توسعه زیرساخت ها بدون توجه به کیفیت تدریس، نمی تواند به بهبود پایدار منجر شود. سیاست گذاران باید بر تدوین استانداردهای تدریس مجازی، بازنگری در برنامه های درسی، طراحی نظام های ارزشیابی متناسب با آموزش آنلاین و توانمندسازی حرفه ای معلمان تمرکز کنند (بابائی و همکاران، ۱۴۰۴؛ حجازی نیا، ۱۴۰۴). همچنین، توجه به امنیت داده ها و استفاده از فناوری های نوین می تواند نقش مهمی در پایداری و اعتمادپذیری این بستر ایفا کند.

با وجود غنای نسبی پژوهش های داخلی، این مطالعه نیز با محدودیت هایی مواجه است. تمرکز بر مطالعات انجام شده در ایران، امکان تعمیم بین المللی یافته ها را محدود می سازد و ناهمگونی روش شناختی پژوهش ها، تحلیل تطبیقی دقیق را دشوار می کند. افزون بر این، اتکای بسیاری از مطالعات به داده های خودگزارشی می تواند بر اعتبار نتایج اثرگذار باشد. این محدودیت ها نشان می دهد که یافته های این مطالعه باید با احتیاط تفسیر شوند.

در نهایت، پیشنهاد می شود پژوهش های آینده با رویکردهای ترکیبی و طولی، الگوهای واقعی استفاده معلمان از کانال های آموزشی شاد را بررسی کنند و از داده های مشاهده ای و تحلیلی بهره بگیرند. همچنین، انجام مطالعات مداخله ای برای ارزیابی اثربخشی برنامه های توانمندسازی معلمان و طراحی الگوهای بومی تدریس مجازی می تواند به بهبود کیفیت آموزش در این بستر کمک کند. چنین پژوهش هایی می توانند زمینه را برای گذار از استفاده اضطراری و حداقلی از شبکه شاد، به بهره گیری آگاهانه، هدفمند و مبتنی بر شواهد از آن فراهم آورند.

فهرست منابع

- (۱) آخوندی نیا، لیلا (۱۴۰۳). بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی آموزشی (مثل شاد و گوگل کلاس روم) بر یادگیری دانش آموزان ابتدایی. اولین همایش بین المللی تحولات نوین در علوم تربیتی، روانشناسی و آموزش و پرورش، ارومیه. <https://civilica.com/doc/2352203>
- (۲) بابائی، فاطمه، کریمی، سارا و صفری سمنگانی، مینا (۱۴۰۴). تدریس اثربخش از طریق شبکه آموزش دانش آموزان (شاد). دومین همایش بین المللی معلمان برتر، مسجد سلیمان <https://civilica.com/doc/2449621>.
- (۳) بهاری زاده، ویدا سادات، نادبی زاده، لیلا و دوبری نمدمال، فاطمه (۱۴۰۳). شبکه شاد؛ فرصت ها و چالش های آموزش مجازی در ایران. اولین همایش بین المللی تحولات نوین در علوم تربیتی، روانشناسی و آموزش و پرورش، ارومیه . <https://civilica.com/doc/2374661>
- (۴) حجازی نیا، مطهره (۱۴۰۴). سیاست گذاری و آینده پژوهی شبکه شاد در نظام آموزش و پرورش ایران: مرور و تحلیل انتقادی. چهارمین همایش ملی تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی، بندرعباس. <https://civilica.com/doc/2426202>
- (۵) حیدرپور، فاطمه، رضوان دوست، حنانه، عبدی نقرلو، مریم و محرمخانی، نفیسه (۱۴۰۴). طراحی و ارائه راهکارهایی برای افزایش انگیزه ی حضور دانش آموزان در شبکه ی شاد. دومین همایش بین المللی معلمان برتر، مسجد سلیمان . <https://civilica.com/doc/2451137>
- (۶) دهدار، سوزان، ودودی، پوران، بخشی پور، صدیقه و حسینی، سیده عاطیه (۱۴۰۴). اثربخشی آموزش مجازی بر بستر شبکه شاد بر انگیزش دانش آموزان. اولین همایش بین المللی پژوهش در عصر نوین، مسجد سلیمان . <https://civilica.com/doc/2427756>
- (۷) دهقانی، ملینا (۱۴۰۴). بررسی عملکرد نرم افزار شبکه آموزش دانش آموزان (شاد) در زمان شیوع ویروس کرونا در نظام آموزشی کشور <https://civilica.com/doc/2375429>.
- (۸) رضویان، نرگس (۱۴۰۴). اقدام پژوهی چگونه توانستم مشکل بازخورد تکالیف دانش آموزان را در شبکه شاد حل کنم؟ هفتمین همایش ملی پژوهش های حرفه ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب. <https://civilica.com/doc/2366464>
- (۹) زنگنه، مهین (۱۴۰۴). تبیین به وجود آمدن چالشهای شبکه آموزشی شاد در زمان اپیدمی کرونا در مدارس ایران. ششمین همایش بین المللی علوم تربیتی، مشاوره، روانشناسی و علوم اجتماعی، همدان <https://civilica.com/doc/2373561>.
- (۱۰) شکاری، علیرضا (۱۴۰۴). فرصت ها و تهدیدهای شبکه شاد برای نظام آموزش ابتدایی ایران . <https://civilica.com/doc/2399709>
- (۱۱) صفاجو، هادی و گاله، شهلا (۱۴۰۴). آسیبها و فرصتهای آموزش مجازی در بستر شبکه: شاد، مطالعه ای تطبیقی بر مناطق روستایی نابرخوردار شهرستان سردشت. چهارمین همایش ملی تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی، بندرعباس. <https://civilica.com/doc/2426619>
- (۱۲) صفری کلخوران، ظریفه (۱۴۰۴). بررسی عوامل موثر بر افزایش کیفی خدمات آموزشی شبکه مجازی شاد در مدارس ابتدایی ناحیه ۲ اردبیل. یازدهمین کنفرانس بین المللی علوم تربیتی و آموزش و پرورش، تهران <https://civilica.com/doc/2444445>.
- (۱۳) صمدی، خدیجه، صمدی، زهرا، صمدی، کبری، صمدی، فاطمه و صمدی، علی (۱۴۰۴). اثر بخشی آموزش مجازی بر بستر شبکه شاد بر انگیزش دانش آموزان به فعالیت ورزشی. دومین کنفرانس بین المللی علوم تربیتی، روانشناسی، علوم ورزشی و تربیت بدنی، ساری. <https://civilica.com/doc/2385030>
- (۱۴) عباسی، امیرحسین، کریمی کنگرلوئی، لیلا، میرزایی، ژیلا و امیری، اعظم (۱۴۰۴). بررسی میزان تاثیر شبکه آموزش شاد بر نحوه آموزش اصولی دانش آموزان دوره ابتدایی. <https://civilica.com/doc/2322532>
- (۱۵) علیدوستی، سوسن، نیازی، گلنار، علیدوستی شهرکی، فاطمه و حیدری خراجی، سهیلا (۱۴۰۴). تجربه معلمان از چالش های تربیتی دانش آموزان در عصر شبکه های اجتماعی (نظیر شاد و روبیکا). اولین همایش بین المللی هوش مصنوعی در آموزش و

- پرورش، روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات دینی، فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی در هزاره سوم، بوشهر .
<https://civilica.com/doc/2394684>
- ۱۶) فیضی پور، حسین و گل هروان، هانیه و رحیمی، مریم (۱۴۰۴). سنتز پژوهی چالش های آموزش مجازی از طریق شبکه ی شاد، نخستین همایش ملی رهیافت های نوین برنامه درسی ملی در زیست بوم جدید، ارومیه،
<https://civilica.com/doc/2188039>
- ۱۷) قائدی بارده، شهناز، دوبری نمدمال، فاطمه و نادبی زاده، لیلا (۱۴۰۳). شبکه شاد و عدالت آموزشی؛ بررسی تجربه های ملی و جهانی. اولین همایش بین المللی تحولات نوین در علوم تربیتی، روانشناسی و آموزش و پرورش، ارومیه .
<https://civilica.com/doc/2376035>
- ۱۸) قنبری فرود، نیلوفر و نورآبادی، سولماز (۱۴۰۳). ارزیابی اجرای دروس دوره اول ابتدایی در شبکه آموزش دانش آموزی (شاد)،
<https://civilica.com/doc/2184650>
- ۱۹) گیسوئی، محمودرضا و رضائی روزبهانی، زهرا (۱۴۰۴). مقایسه تاثیر آموزش مجازی (شبکه شاد) و آموزش حضوری بر مهارت های اجتماعی دانش آموزان ابتدایی. دومین همایش بین المللی معلمان برتر، مسجد سلیمان .
<https://civilica.com/doc/2460448>
- ۲۰) محمدی، فرشته، میرزائی، نسرين و میره، زهره (۱۴۰۴). بهبود عملکرد یادگیری دانش آموزان با بهره گیری از شبکه اجتماعی شاد"
<https://civilica.com/doc/2368985>
- ۲۱) ملکی پور حرجندی، احسان و شریفیان، اسماعیل (۱۴۰۳). سرانه تاکیدات آموزشی درس تربیت بدنی در کانال معلمان تربیت بدنی شبکه اجتماعی شاد. دومین همایش بین المللی و پنجمین همایش ملی یافته های نوین در علوم ورزشی با تاکید بر ورزش در آموزش و پرورش، تهران.
<https://civilica.com/doc/2331914>